

БҮРЯАД-МОНГОЛ МЭНДЭ

Бүгэдэ арадай сонин

1997
августын
6

Намарай эхин шара бишэн харын 3 гарагай 4 СРЕДА № 147 (19738) Газетын сэн хэлсээтэ

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

ХАМТЫН СУГЛААНАЙ ШИИДХЭБЭРИ

Ивалгын дасанда болоһон суглаанай мүрөөр

Наяхан республикымнай Хориин, Яруунын, Загарайн, Хэжэнгын аймагуудай дасангуудай шэрээтэ ламанарай, Буддын шажанай бүлгэмүүдэй түрүүлэгшэнэрэй, ламанууд болон шажан мүргэлдэ шүтэгшэдэй хамтын суглаан Анагай дасанда боложо үнгэрбэ. Тус суглаанда Асагадай дасанай хамба-лама Т.Д.Цымпилов, Хэжэнгын дасанай шэрээтэ-ламын орлогшо Р.Б.Буянтуев, Асагадай дасанай шэрээтэ-лама Б.Цындынжапов, ЦДУБ-ай дид хамба-лама Д.Цыденов, Анагай дасанай шэрээтэ Д.Сультимов, тэрэшлэн олонийтын түлөөлэгшэд Т.Доржиев, Ц.Федоров, Г.Жамбалов, Б.Рыбдылов, Д.Баяртуев, М.Д.Ринчинов, Г.Эрдынеев, Э.Цырендоржиев, Б.Шойн-жонов, М.Цыремпилов, Б.Цыдыпов болон бусад хабаадаа.

Суглаан дээрэ олон хүн үгэ хэлээ. Жэшээлхэдэ, Яруунын, Хориин, Загарайн,

Хэжэнгын аймагуудай дасангууд хоорондо хэлсээ баталха, тус хэлсээ бодото дээрэн бэелүүлжэ байха залан хүтэлбэрилгын совет байгуулха шухала гэжэ ЦДУБ-ай дид хамба-лама Д.Цыденов тэмдэглээн байна.

Асагадай дасанай хамба-лама Т.Д.Цымпилов хамба-лама Д.Аюшеев ажал найнаар ябуулжа шаданагүй, дэлхэйн бусад дайда нютагуудһаа ерэнэн ламанууд болон бусад шажан мүргэлэй түлөөлэгшэдэй ажал ябуулгы болуулха хэрэгтэй гэбэ.

Суглаанда хабаадагшад имэ шиидхэбэри баталан абаба:

Буддын шажан хүгжөөхэ талаар хамтын оролдолго гаргаха, ЦДУБ-ай хамба-лама Дамба Аюшеевые тушаалһаань буулгаха эрилтэ табиха, дид хамба-лама Д.Цыденовые тушаалһаань буулгаха тухай Д.Аюшеевэй захиралта Россин Заншалта Буддын Сангхын Уставта тааралдаагүй дээрэһэнь болуулха.

Дид хамба-лама Д.ЦЫДЕНОВ.

1997 оной июлиин 31-нэй байдлаар республикын бюджеттэ ороһон мүнгэ зөөрин хэмжээн ба тэрэниие хубаарилга тухай МЭДЭЭСЭЛ

млрд. түх.	млрд. түх.
Республиканска бюджеттэ оруулагдаа бүхыдөө - трансферт	Нютагай өөһэдын хүтэлбэринин зургаануудай бюджетүүдтэ
33.0	Хүтэлбэри
республиканска бюджетһээ һомологдоо - бүхыдөө	Хүдөө ажахы
33.0	Гэр байрын-коммунальна ажахы (үбэлдэ бэлдэлгэ)
Тэрэ тоодо:	Капитальна һомололгонууд
	12.0
	0.5
	15.5
	3.0
	2.0

Хүдөө ажахын эрдэм-техникын шэнэ туйлалтанууд

СИЛОС НАЙНААР ДАРАХА АРГА

Таримал ургамалнуудай (кукурузын, наран сээсэй, бусад холимог зүйлүүдэйшье) ногоон намаае комбайнуудаар сабшажа, хэршэжэ, автомашинуудаар зөөгөөд тэрэ дары нүхэндэ, траншейдэ адхаха, дарахада айхабтар нойтон байдаг. Аяар 75-87 процент нойтон ногоон нүхэндэ хэгдэхэдэ досоогоо энэжэ, гашуун боложо, малай эдихэдэ амта шэмэ муутай тэжээл болодог. Илангаяа хура бороотойдо дарагданан силос бүришье муу байгаа бээ. Тиигэжэ ехэхэн тэжээл дэмы хаягдадаг, хосордог.

Бүхэроссин эрдэм-шэнжэлгын мал ажалай хүдэлмэри оньхожоруулгын институтай эрдэмтэд, мэргэжэлтэд силосэй ургамалнуудые хэршэхэ, холихо, шанаржуулха тусхай нүүдэл комплексно түхээрэлгэнүүдые бүтээгээ. Тэрээн соонь хэршэгдэмэл ногоон намаа адхаха, бүдүүн тэжээл хэршэхэ, шанаржуулха бункернууд, эдэ бүгэдые холижо, нүхэ-траншей руу адхаха транспортер, химиин зүйлнүүдые нэмэлсэхэ түхээрэлгэ оролсодог.

Тиигэжэ силосэй нойтон ногоон намаа соо 20 процент хүрэтэр холоомо холилсожо, үлүү шингиень үгы болгоно, тэжээлы шанаржуулна. Энэ комплекс час соо 65-100 хүрэтэр тонно тэжээл худхажа нүхэндэ хэдэг юм. Энэнь нүгөө талаараа силосэй үлүү нойтые, гашуун зүйлые бага болгохоноо гадна, холоомышье шанаржуулна, шэмэтэй болгоно.

НҮ ХҮРГЭДЭГ ШЭНЭ ТҮХЕЭРЭЛГЭ

"Консиб" гэжэ эрдэмэй болон үйлэдбэринин

эблэл (Новосибирск хото) таряашадай, фермерскэ багашаг ажахынуудай үнөөдһээ нааһан хүеэ фляга гү, али ондоошье амһарта соо хадагалжа байхадань гашаагахагүй тусхай түхээрэлгэ зоёогоо. Тэрэнь үнөөдһээ нааһан 28-30 градус бүлээхэн хү 4-6 градус хүрэтэр нэрюун болгодог юм. Тиймэ амһартань 40 литр хү багтаадаг. Иигэжэ нэрюусүүлэгдэһэн хүн 1 классай шанарта хүргэгдэнэ.

АЙЛ БҮХЭНДЭ - ИНКУБАТОР

Үсөөхэншье наань, тахяа, галуу, нугаһа тэжээдэг таряашадай ажахынуудта, айлуудташье инкубатор хэрэгтэйл даа. Хүдөө ажахын үйлэдбэридэ зайн галай элшэ хүсэ үргэнөөр нэбтэрүүлхэ Бүхэроссин эрдэм-шэнжэлгын институт эгээл тиймэ соморхон инкубатор зоёогоо. Тэрэнь үсөөхэн, олоншье үндэгэ хээд, богони болзор соо дальбараа болгохо аргатай.

ХУБСАНА ТҮРГЭНӨӨР УГААДАГ МАШИНА

Москвагай "Онега" гэжэ фирмэ хубсаһа айхабтар түргэнөөр, сэбэрээр угаадаг шэнэ машина гаргана. Хэрбээ юрын машинада муухай болоһон хубсаһа 20-30 минута соо угаадаг наань, энэ машина 15 секундын туршада ямаршье хубсаһа хунар сэбэр болгоод гаргадаг.

Тусхай ультра абяанай долгинууд бүдэй муухай юумыень нэбтэ сохижо гаргана, үшөө энэ машина угаһан хубсаһа хатааха, тэгшэлэн тэнийлгэхэ эбхэхэ түхээрэлгэнүүдтэй.

"Сельская жизнь" һонинһоо абтаба.

РЕДАКЦИНАА:

Сониноймнай 1997 оной августын 2-ой 145-дахи дугаарай "Амар сайн, Кирсан-шатар" гэнэн мэдээсэл дотор Арадай Хура-

лай Бюджетэй, налогуудай, банкнуудай, финансын талаар комитедэй ахамад мэргэжэлтэ П.Ж. Хоржировай нэрэ обогынь мүрысөө эмхидхэгшэдэй

болон манай корреспондентын гэмэ зэмээр хазагайруулагдаа. Энэ ушараар П.Ж.Хоржировнаа хүлисэл гуйһанаа мэдүүлнэбди.

Һүүлэй мэдээсэлнүүд

БҮРЯАД-МОНГОЛНУУДАЙ ТҮҮХЭЭР ҺОНИРХОБОЛ...

Буряад арадай конгрессэй үүсхэлээр "Буряад-монголнууд III зуун жэлэй урда тээхэнэ" гэнэн темээр байгша оной августын 24-һөө 27 хүрэтэр уласхоорондын хуралдаан Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

Тус уласхоорондын хуралдаан РАН-ай СО-гой Буряадай нийтын эрдэмэй институтай хүдэлмэрилэгшэ, философиин эрдэмэй доктор И.С.Урбанаевагай ударидалга доро үнгэрхэ юм. Тэрэ "Түбэй Азиин арадуудай хүгжэлтэ ба буряад-монголнуудай хуби заяан" гэнэн темээр элидхэл хэхэ байна.

Уласхоорондын хуралдаанда США-гай, Канадын, Японой, Монголой, Хитадай, Хальмагай, Тыва Республикын болон манай республикын элитэ эрдэмтэд хабаадаха болонхой. Тэрэшлэн Усть-Ордын болон Агын автономито округуудай түлөөлэгшэд хуралдаанда хабаадалсаха байна.

Буряад-монгол арадай түүхээр, хуби заяагаар һонирходог хүнүүдгэ хандажа, тус хуралдаанда хабаадахы Буряадай нийтын эрдэмэй институт урыална.

С.ОЧИРОВ.

ЭГЭЭЛ БАГА НАНАТАЙ ШАТАРШАН

Улаан-Үдэ хотодо үнгэргэгдэһэн хүүгэдэй уласхоорондын шатарай нэгэдэхи фестивалда 16 команда, 88 хүн, тэдэнэй тоодо 6 спортын мастерта кандидат, 70 - шатараар I разрядтай, 12 - шатараар II разрядтай эдир шатаршад хабаадаа.

Улаан-Үдэ хотын "Шатар" командын гэшүүн Жамсо Цыреннимаев наадагшад дунда эгээл бага наһатай шатаршан байгаа юм. Жамсо мүнөө долоо наһатай.

Б.АЮРОВ.

ТҮРҮҮШЫН 208 МИЛЛИАРД ТҮХЭРИГ

Намарай ургаса хурялгын ажалда урьһаламжа болон үгтэхэ түрүүшын 208 миллиард түхэриг "СБС-Агро" гэжэ банкнуудай бүлгэм хүдөө ажахыда эльгээхэнь. Энэ мүнгэн АПК-гай хүнгэлэлтэй урьһаламжын тусхай жасада ойрын үдэрнүүдтэ оруулагдажа, Россин найман регионуудта сэхэ ябуулагдаха юм. Юундэ иматгал тус регионуудтаб гэхэдэ, тэдэ "хүдөөгэй" облигацинуудые өөһэдөө гаргаад, үнэтэй саарһанай дэлгүүр дээрэ амжалтатайгаар наймаалаа бшуу.

"СБС-Агро" бүлгэмэй бүридэлдэ ородог Агропромбанкын бүхы территорияльна управлениүүд намарай хүдөө ажахын ажалда урьһаламжа абаха зоной реестр бүридүүлжэ эхилэнхэй. Тиигэжэ июлиин 15-да Агропромбанкын территорияльна управлениүүд, филиалнууд болон таһагууд Москвагай штаб-квартира руу дуулгалан байха юм.

Агропромбанк Россин Правительствын агент хэн тула энэ жэлэй хабарай тарилгада 1,58 триллион түхэригэй хүнгэлэлтэй урьһаламжа һомолоо хэн.

Банкын бүлгэмэй хүтэлбэрилэгшэд "хүдөөгэй" облигацинуудые худалдажа, АПК-гай хүгжэлтын урьһаламжын жасада гүйсэд мүнгэнэй оротор хүлээнгүй өөһэдын мүнгэ зөөри ургаса хурялгын ажалда урьһаламжа болгон үгэхэ гэнэн шиидхэбэри абаба.

"РАДОГРАД" БАНКЫЕ МЭДЭЛДЭЭ ОРУУЛБА

"СБС-Агро" гэжэ банкнуудай бүлэг һүүлэй үедэ тон эдэбхитэйгээр хүдэлжэ байнхай. "Хотын нөөсөнүүдэй банк" (СБС) тусхай тендэртэ илажа, Агропромбанкые мэдэлдээ оруулаад, иимэ бүлэг байгуулаа хэн гээд һануулая. Мүнөө "СБС-Агро" бүлэг Саратов хотын муниципальна ипотеchnэ банк "Радоград" гэгшье мүн лэ баһа мэдэлдээ оруулба. Тус банк 1984 ондо 10 миллиард түхэриг уставна мүнгэтэй байгуулагдаһан байгаа. Харин мүнөө "СБС-Агро-Радоград" гэжэ нэрлэгдэһэн банкын уставна зөөринь энэ жэлэй дүүрэтэр 35 миллиард түхэригтэ хүргэгдэхөөр хараалагданхай. Гэхэтэй хамта, Саратовска областин эгээл томо банк "Экономбанкын" уставна мүнгэнэй хэмжээн 20 миллиард түхэриг болодог юм.

Областинн хүдөө ажахынуудта мүнгэ урьһаламжалгые һайжаруулха хэрэгые үргэдхэхэ түсэбтэйгөөр тус банкын таһагуудые олохон регионуудта нээхэ гэнэн шиидхэбэри абтанхай.

Манай корп.

АРГАТАЙЛ НАА, АНХАРАЛАА ТАБИХА

Иймэ бай-далай тохёолдошоод байхад хайшан гэхэбибди, юушы хэдын аргагүй гээд, нюдөө аняад, шэхээ бүтүүлээд ябаа наа, ажал хэрэгнай яахадаашье найжархагүй.

Жэшээн, мүнөө хүдөөдэ мал ажалай байдалы абаад үзүүл даа. хүүлэй хэдэн жэлдэ адууна малнай үсөөржэл, тэдээнхээ абтадаг ашаг шэмэн доошолжол байна. Олонхи ушарта ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэ-жэлтэд энээнтэй эбсэшоод, хүүлэй хүүлэй мал ажалай огтолон халаашье наань, хамаагүй шэнги болошонхой гэхээр агша.

Үнэндөө, ямаршы юумэндэ оройдоо үзүүр захыень олохоор бэшэ, заахашье зүб тээшэн шийдхэжэ болохогүй

асуудал гэжэ ажабайдалда байдаггүй. хайса бодомжолжо үзөө, бэдэрээ, оролдоо наа, нэгэ арга хэзээшье олдохол даа.

Үнгэрхэн таба-зургаан жэл соо манай хүдөө ажахын "Колос" гэжэ хамтын пред-приятидашье (урдань XXI партсездын нэрэмжэтэ колхоз байхан) үхэр малай тоо толгой нилээд хороогдоо, мяха, һу абалга гэхэ мэтэшы жэл бүхэндэ бага боложо байгаа. Тээд олон хүн зоние нэгдүүлхэн хамтын ажахы гэжэ нэрэтэй, урданай томо колхозой һуури, газар дайдыень эзэлжэ байгаад, оройдоо адууна малгүй болоо наа, яахабибди, юугээрээ ажамидархабибди? Иймэ асуудал ажахын хүтэлбэри-

лэгшын, мэр- гэжэлтэдэй, зонойшые ханаа сэдхэ- лые хүүлэй үедэ яһала хүдэлгэдэг болоо юм.

Тиимэһээ ажахын түрүүлэгшэ Григорий Афанасьевич Павлов нэн түрүүн өөрөө үглөөгүүр бүхэндэ мала ажалай асуудалнуудта анхаралаа хандуулжа, фермэ, гүүртэ- нүүдэй байдалаар хонирхо- дог, мэргэжэлтэдһээ энэ талаар шангаар асуудаг, эрилтэ табидга болоо. Түрүүлэгшэ өөрөө үдэр бүхэндэ шахуу ойро зуурашы наань, һу наалин фермэдэ заатагүй хүрэхэ, зонтой хөөрэлдэжэ гарадаг.

Иймэ анхарал дэмы хосорногүй гэжэ ханахаар. Фермын байдал, гурим журам эли бодо найжараа. Ямаршы шалтагангүй ажалдаа ер- хэгүй, гээгдэхэ, үнээдэ наангүй орхижорхихо ушар

үзэгдэхэеэ болёо. Илангаяа оролдожо хүдэлхэн, хайн үрэ дүн туйлаһан наалишадые зааханааршые наань, урма- шуулдаг болоходо хүнүүд ажалдаа һураггүй ондоогоор хандана. Үбэлжэлгын үедэ фермын 1200 центнер һу наагаа наань, гол түлөөһэнһөө гадна, 1 миллион түхэригэй шан үгэхэбди гэжэ най- дууһанаа правлени мүнгөөр дутажа байбашье, тэрэнээ хүсэлдүүлээ.

Тиигэжэ фермэдэ үнгэрэг- шэ үбэлжэлгэһөө хойшо һу наалинь бага багаар нэмэжэл байна. Эндэ дүршэлтэй наалишад Т.А.Павлова, Г.А. Савельева, Н.И.Белых, П.А. Гнеушева гэгшэд хүхэдөө урагшан дахуулан хүдэлнэ. Зунай бэлшээрин үедэ туйлаһанаа улам арьбадхаха, һу наалияа үшөөл дээшэ- лүүлхэ гэжэ фермынхид оролдоно.

Тэдээн шэнги хашараг, буруунуудые харадаг малшад-

шые, жэшээн, Н.М.Акатов, Ю.М.Разуваев, тугалшан В.И. Павлова гэгшэд малайнгаа шэгнүүр нэмээхэ һара бүрийн даабари дүүргэдэг боложо байна. Эндэ баһал урмашуул- гын аша үрэ баһал харагдана.

Үнгэрэгшэ жэлдэ, байгша оной түрүүшын хахадта адуушаднай хайн хүдэлөө. Эндэ Л.П.Савельев, А.П.Бе- лых, В.К.Павлов гэгшэд адуунайнгаа гүүдһээ унага олоор абаа, жэл хахад соо нэгэшы адуу гарза хоролтодо оруулаагүй. Тобир тарган адуунай мяхан худалдагдаа. Тиигэжэ жэл соо 45 миллион түхэриг ашаг олзо ажахыдаа оруулаа.

Тобшолон хэлэхэдэ, иигэһээр мал ажалнай зааха өөдөө үндыжэ эхилхэн гү гэжэ найдахаар.

Т.ПЕТРОВА, ажахын ахамд зоотехник.

Бэшүүрэй аймаг.

АЖАЛЛАГШАД АМА ХООНОН БАЙДАГГҮЙ

Дүй дүршэл-манай баялиг

Дээрэ ажаллагшад дунда зэргээр 1-1,5 миллион түхэриг гартаа абана. Купонууд эндэ үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болоһоор үнийнэй. Тэрэл купоноо магазинда үгөөд, эдэ хоол худалдажа абадаг юм. Комбинадай пекарни соо баригдһан хилээмэн, баһал комбинадай тононой заводһоо асарагдаһан тоһон болон бусад продукци худалдагдана.

Эдэ хоолой продукцитай һэн хойноо столовонь продукцияр үбэл, зуншы дутадаггүй. Баһал купоноо үгөөд, столово соо эдээдэг зон олон даа.

Гахайн байрада хүрөө һэмди, ландшафт үүлтэрэй өөхоор бэшэ, харин мяхаар элбэг гахайнууд эндэ шахагдана. Эхэ гахайнуудын олон поршоохонуудые "бэлэглэнэ". Тус гахайн комплексо 17 жэлэй туршада ажаллаһан Василий Петрович Сафонов сээр гэгшын байра соогуур бидэниие дахуулжа ябаа, ажал тухайгаа хоорэжэ үгөө. Поршоохонууд үдэр бүри 240-270 грамм аар нэгнүүриэ нэмээнэ. Василий Петрович Германи ошожо, Маис гэжэ фермерэй ажахытай танилсажэ ерээ бэлэй. "Дулаан байратай байбал шэгнүүр найнаар нэмэдэг" гэхэн тобшолол тэрэ хэлэн байна. Бүхы гахайнуудаа 7 һараһаа үүү саг соо барижа байдаггүй юм ха. 110-130 килограмм шэгнүүртэй болоходонь гахайнуудаа мяхан болгодог юм. Мяха хадагалха холодильник, гахайн мяха сонгоохо түхээрэлгэшые бии. Поршоохонуудаа хүн зондо худалдажа, кассадаа мүнгэ оруула. Гахайн фермэдэ 11 хүн ажаллана. Тус фермын комбинадаа гарзада оруулдаггүй, гансал олзо оруулжа байдаг болонхой гээд мэдэжэ абабабди.

Удаадахи һалбаринь 1000-1000 дүрбэлжэн метр талмайтай 6 теплицэ болоно. Сэсэгшые ургуулдаг теплицэ бии. Байгша ондо 60 тонно огородой эдэ хуряжа абаад байна. Эндэнь үнэхөөрөөл бэрхэ хүнүүд ажаладаг гээшэ. Жэшээхэдэ, Лидия Мироновна Дубинина 10 гаран жэл соо эндэ ажаллана.

Сэсэгүүдые ургуулжа, хүн зондоо худалдад, 80 миллион түхэриг мүнгэ суглуулаа. Сэсэгүүдын сэн хямадан - 5 мянгага болодог.

Тиихэдэ капуста, морковь, хартаабха, свекло - эдэ бүгэдые эхээр таридга, хүн зондоошые худалдадаг гээшэ. Теплицэ соохи ажалайн 60-70 процентинь онһон техникын ашаар бүтээгдэнэ.

Комбинадта 6 магазин, 6 столово, тононой завод, пекарни, рфсторан бии. Заһаһа олзоборилдог бригадашье бии. Аяншалан ябагшад амарха бааза Байгалай эрьдэ бодхоонхой. Тиихэлээрэ ЦКК-гай хамнабарин ажахы бүхы комбинадай хүдэлмэришэдые эдэ хоолоор гүйсэд хангаха аргатай болонхой.

Үйлэдбэрилэн гаргаһан продукцияа түргөөр сүм худалдажа, мүнгэ олохо зам оложо ядана. Хамнабарин ажахын болон бусад зөөри худалдагдана, зориюта гал түймэр табидга хүнүүдые бии. Бусадшые бэрхэшээлүүд, шийдхэгдээгүй асуудалнууд бии. Гэбэшые Г.О.Гейдебрехтын ударидадаг ЦКК-гай коллектив зүб харгыгаар урагшаа ябадагы хэншые арсаха аргагүй.

Хуряангыгаар хэлэбэл, түрүү дүй дүршэлэй хойноһоо Москва болон бусад холын газарнуудаар ябаһанай хэрэгтэй, тэрэ дүй дүршэл зэргэлээл, хажуудамнай байна ха юм гэхэ байнаб.

В. ГАНЖУРОВА,
Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар комитэдэй консультант.

Албанай хэрэгээр Түнхэнэй аймагаар ябахадаа заха холын Таһархай нютагта хүрэн байгаабди. Нютагайхидай байра байдал бусад хүдөөтэй зоной һуудал байдалһаа ехэ илгаагүй, үнөөхил мүнгэнэй хомордоһон ушарһаа үзэгдэн хүдөө ажахын доройтолго энэ нютагайхидые шангаханаар дайраа гээд хэлэлтэй. Урдандаа яһала бараг ажахынуудай нэгэн болохо аргаар запчастьнуудые, тоһо- түлишэ оложо, 250 гектарта шэниисэ таряабди. 220 гектарта паар хахалагдаа һэн. Энэ жэлдэ тэрэ газар дээрэ таряа таряабди. Намартаа бараг ургаса абахабди гээд найдагдана.

Гадна нэдондо газарой эдэ ехээр таряа һэмди. Аршаан курортын "Виктория" пансиондые таһалгаряагүйгөөр хайн

"НЭРГЭЭХЭДЭ ХЭЗЭЭДЭШЬЕ ХҮНДЭ..."

гэжэ тоологдодог байһан "Восточные Саяны" колхоз халан бутараад, хэдыхэн жэлэй туршада адуу малынь, малай фермэнүүд, хорёо хотонууд үригдэн тараа, һандараа...

Үнгэрхэн жэлдэ Таһархайн зон 1986-1990 онуудта "Восточные Саяны" колхозой түрүүлэгшэ байһан П.П.Яковлевта хандажа, таряашадай ажахынуудай "Таһархай" гэхэн нэгэдэлые хүтэлбэрилхыень гуйһан байна. 1994 онһоо пенсидэ гараһан Пётр Петрович даб гэхээр зүбшөөлөө үгөөгүй юм. Хэды соо шүүжэ, бодомжолжо үзөөд, дүршэл эхэтэй ажахын хүтэлбэрилэгшэ зүбшөөһэн байна.

- Энэ шийдхэбэри абахадатнай, юун нүлөөлөөб? - гэжэ хөөрэлдөөнэйнгөө эхиндэ Пётр Петровичоо асуубабди.

- Дүрбэн жэл сугтаа хүдэлхэн, хамтын хүсэл оролдогдоор бага бэшэ юумэ бүтээһэн, бээлүүлхэн хүнүүдэй хүшэр байдалда ороод, туһа эрихэдэ, дэмжэнгүй яахабши? Тэрэ үедэ яһалхан барилга хэгдэ һэн. Жэшээн, Толтодо ороһоо таряа сэбэрлэлгын "КЗС-20Ш" түхээрэлгэ, мүн витаминтай ногоной гурил буйлуулдаг АВМ түхээрэлгэ тодхогдоо. Эндэ, колхозой түбтэ, Илалтын парк, столово түхээрэгдэ һэн. Үгэрсэ ургуулдаг теплицын капитална заһабарилга хэгдэһэн юм. Таһархайдэ 200 толгой, тугалнуудай шэнэ байра баригдаа. Мүн малшад ай микрорайон - хоёр-хоёр байратай 10 гэр, нэгэ-нэгэ бүлын байрлаха 2 гэр, хүүгэдэй саад, стадион баригдажа, нютагай залуу бүлэнүүд эндэ түбхинэһэн юм. Иймэ юумэ хэһэнэй хүүлээр пенсидэ гараа, ханаа амар, сэдхэл дүүрэн амарха гэхэдэмни, болобогүй ха юм даа, - гээд, энэбхилян.

- халан һандарһан "Восточные Саяны" колхозой нэгэ отделени байһан Таһархай нютагайхидай нэгэдэлые толгойло болоод, ажахы нэргээхэ ажалаа юунһээ эхилэ һэмта?

- Үнгэрхэн жэлэй март һарада нэгэдэлые толгойло болоһоор лэ хабарай тарилгада бэлдэжэ эхилэ һэмди. Али

шанартай овошоор хангаха тухай хэлсэ баталанхайбди. Иигэжэ ажахыдаа мүнгэ олохо аргатай байһамнай муу бэшэл даа. Курортдо нэгэдэлэй магазин нээгдэнхэй, ажахынхидай үйлэдбэрилхэн һу, зөөхэй, тоһо, мяха амараашадта ба Аршаан посёлогойхидто худалдана. һандаргахда бэлэн, нэргээхэдэ хэзээдэшые хүндэ юм аабдаа. Байдал һаяар найжархагүй, саһаа гадна оролдог хэрэгтэй.

- Пётр Петрович, Таниие ажалай ехэ зам гаталһан хүн гэжэ нютагай зон хүндэтэйгөөр хэлсэдэг. Жолоошоноор, хонишоноор, наймаашанааршые хүдэлхэн байнат. Алайрта, Эхирэд-Булагадта, Түнхэндэ хүтэлбэрилхы олонтушаалдажа ябаһан байнат. "Буряад Республикын агропромышленна комплексын габыята хүдэлмэрилэгшэ" гэхэн хүндэтэ нэгэ зэргэдэ хүртэһэн ушараар Таниие амаршалаад, ажалдатнай амжалта, гэр бүлэдэтнай зол жаргал, бэын элүүр энхые хүсэнэб.

Г.САМБЯЛОВ хөөрэлдэбэ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: П.П.Яковлев.

Сэлэнгын целлюлозо-картоной комбинадай ажал хэрэгээрнэ хонирхохо, тэндэхи хүн зонтойн уулажа хөөрэлдэхэ золтой байһандаа баяртайб. Юундэб гэхэдэ, тэндэ ошоод, олон шэнэ юумэтэй, хайшаалтай зүйлнүүдэй ушараа ха юмбид. Тэрэ хараһан юумээ үргэй уншагшадта энээхэн статьягаар дамжуулан үгэхэ гэжэ шийдэ һэм.

Мүнөө үе сагай хүшэр хүндэ байдалай тогтошоод байхада, республикыннай промышленна предприятияуд хаагдашаха туйлдаа хүрэнхэй, хүдөө нютагуудаймнай таряашадай ажахынууд буладаа тоугээшые биржа бүтээхэеэ болишоод байнхай. Энээниие булга мэдэнэ, тэбэшы зарим газарта өөһэдэнтөө хүсөөр мухардшаһан иймэ байдалһаа гарахая эрмэлзэдэгын хайшаалтай даа.

Сэлэнгын ЦКК-гай хамнабарин ажахын ажал хэрэгтэй танилсахадаа, одоо һимэ эрмэлзэлтэй, холын хараатайгаар эндэ бүхы ажалаа эмхидхэн ябуулдаг байна гэжэ мэдэ һэмди. Хүн зондо ажал олгожо, салин хүлһыень саг үргэлжэ түлэжэ байдаг предприятияуд бин гээд Сэлэнгын ЦКК-гай коллективэй ажалай дүй дүршэл элээр гэршэлнэ.

... Сэлэнгын ЦКК-гай хамнабарин ажахы 1980 ондо эмхидхэгдэжэ, түрүүшээр гахайнуудые үсхэбэрилдэг, үгэрсэ ургуулдаг теплицтэй болоһон байгаа. Комбинадайнгаа хүн зоние мяхаар, һүүр, огородой эдээгээр хангаха гэхэн зорилгоёо мүнөөшье болотор эрхимээр дүүргэжэ байһаниин хайшаалтай. Тэрэнэй удаа 100 үнээдэй багша байра бодхоогоо, үүлтэртэ үхэр мал үсхэбэрилхэ гэжэ оролдоо. Тиимэһээ "Тресковский" гэжэ совхозой бүхы үйлэдбэриие комбинадайнгаа мэдээд оруулаа бэлэй.

Мүнөө дээрээ комбинадай хамнабарин ажахы олон һалбарта болотороо урғанан, хүгжэһэн байна. Үхэр мал, гахайнуудые үсхэбэриланэ, огородой эдэ ехээр бэлдэнэ, ороһоо таряа, үблэ тэжээл нөөсэлнэ. "Бидэ комбинадай аграрна цех болонобди, - гэжэ хамнабарин ажахын дарга Гавриил Яковлевич Кушцов хөөрэнэ. - Үйлэдбэрилхэн продукциянай комбинадай бүхы хүдэлмэришэдые хангана, - гэжэ тэрэ нэмээ һэн.

Мүнөө тус ажахыда аяар 1700 толгой үхэр мал тоологдоно. Тэдэний 400 толгойн - үнээд юм байна. 400 гаран толгой залуу мал шахан таргалуулагдана. Байгша ондо аяар 395 тугал абтаа, гарзагүйгөөр тээжэгдэжэ байнхай. Тус ажахы 900 гаран гахайтай. Намартаа эдэнь комбинадай хүдэлмэришэдтэ үгтэхэ юм.

Һу наалин фермэ тухай хөөрэхэ хэрэгтэй. Тус фермэдэ ажаллагшад үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллаха бүхы эрхэ байдал олгогдонхой: фермэ соогоо хубсаһа хунараа нэлгэхэ, ажалай хүүлээр бүлээн уһаар бээе угааха, столово соогоо эдээлхэ гэхэ мэтэ юумэн үни хараада абтанхай. Гадна малшад, ба наалишад ажалын онһоножоруулагданхай гээд һануулаа. Урдань совхозой директорээр ажаллажа байһан Анатолий Андреевич Бусовиков фермые даагшаар ажаллана. Үнгэрэгшэ жэлдэ үнээн бүрийнөө 3000 гаран литр һүнһаагдаа һэн. Мүнөө үдэр бүри 34 центнер һүн тушаагдана. Тэрэнь һүнэй кухнида, больницда, комбинадай столоводо, магазинуудта элыгээгдэдэг юм байна.

Фермэдэ ажалладаг малшад, наалишад - бултадаа һара бүри салин хүлһээ абана. Фермэ

ШЭНЭ

МЭРГЭЖЭЛ

90-ээд онуудхаа эхилжэ, бүхы Россигал адли манай Буряадташые газарта хабаатай харилсаануудые хубилгаха гэнэн үйлэ хэрэгүүд үүсхэгжэжэ, газарые үмсын гү, али хамтын хубита зөөри болгон дамжуула ажал ябуулагдана. Мүнөө сагта манай республикада 120000 юридическэ ба бусад ниюурнууд газар эзэлхэ эрхэтэй гэнэн баталалгата саарһа абанхай. хуурин газарнуудай эзэлдэг талмайнуудые бүридхэлдэ абалга эхилээ. Газарые элдэб түхэлэй зөөри болгохо дээрэ үндэһэлхэн харилсаануудай шэнэ түхэлэ Россин Федерациин ба Буряад Республикын Конституцинуудта, ондоо хуулиа баталалгануудта баримталан бэшээтэй.

Хаа хаанагүй газарые шэнээр хубаарилхада, хүдөө ажахын газар эзэлэлгын ба ашаглалгын заншалта гурим эбдэгдэнэ, энээнэй нэгэ хойшолон хадаа хүдөө ажахын ашаг үрэ горитуйгоор доошолоо гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Таримал һэлүүлхэ гурим эбдэгдэ, мелиорациин түхээрлэгнүүд һандаржа ашаглагданагүй. 80-яад мянган гектар газар жэл бури таригдангүй үлэнэ, районнуудай мэдэлэй зарим газарнууд хубаардангүй, харууһагүй байна.

Энэ байдалга газар эзэлэлгэ ба ашаглалгы гуримшуула бодото ямар арга зэбсэг бии гээшэб гэбэл, газарые таатайгаар ашаглаха ба хамгаалха хэрэг эмхидхэлгын хэмжээнүүдые хараалһан газар эсхэмжэлгэ мүн гэхэдэ болоно. Анха түрүүн хүдөө ажагыда бии болоһон, тэрэнэй эриатэнүүдые хараада абанһан энэ харилсаа хэмжээн дам саашаа хүгжэхэдөө, промышленна үйлэбдэригдэ, социальна һалбарига газар ашаглалгын эмхидхэлгэдэ хабаатай боложо, мүнөө эдэ бүхы ажал зүйлүүд газар эсхэмжэлгэ гэжэ нэрлэгдэгдэ болоо.

Газарай реформо бэелүүлхэ талаар хэгдэхэ ябуулануудай тоодо газарай кадастр шухала урха шанартай, тэрэ хадаа газарай частогүүдые хуулин, экономикын ба дэбисхэр зурагай талаар сэгнэхэ мэдээсэлэй системэ гэхэдэ болоно. Мүнөө үедэ Буряадта, мүн бүхы Россига гүрэнэй зөөриин эрхэ мэдэлые хубин үйлэбдэрилэгшэдтэ ба эрхэтэн хүнүүдтэ дамжуулан үгжэ байһан хэсүүшые хаа, шухала хэрэгтэй үйлэ ажал ябажа байна. Реформодо ушаржа байгаа бэрхэшээлүүд хадаа газарай нөөсөнүүдые эрхилэн хүтэлхэ зэбсэг гэжэ тоологдохо газарай кадастрые эмхидхэн ябуулгын мүнөөнэй арга дүримүүдэй үгы байһаар тайлбарилгана. Шухала асуудал гэхэдэ, газарай кадастрые эрхилэн ябуула заншалта гуримһаа арсажа, үйлэбдэриин байшан барилганууд, социальна-һуудлай шэглэлтэй объектүүд, гэр байранууд гэхэ мэтые үмсэлхэдөө газарай кадастрай системэдэ тооложо шадаха, тоолодог гурим нэбтэрүүлхэ гэгдэхэ байна. Зөөри хүрэнгын дэлгүүрэй бодото үндэһэн болохо байраһаа хобхорхогүй зөөриин дэлгүүр бүридүүлгын эшэ зүйлүүд бии боложо байна. Ганса Улаан-Үдэ хотодо хэдэн зуугаа частогүүдые хугалдан абаха хэлсэнүүд эрхэтэд ба юридическэ ниюурнуудай хоорондо бэелүүлэгдэ. Энээнтэй ушар холбоотойгоор "Буряад Республикын Правительствын 1996 оной декабриин 18-най тогтоолоор, "Буряад Республикын гүрэнэй газарай кадастр эрхилэн ябуула автоматизированнэ гурим байгуула" гэнэн тухай программа баталагдаа. Газарай кадастрые ябуула автоматизированнэ гурим нэбтэрүүлэгдэбэл, хэдэн зорилгонууд бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй: мүнэн сангай байраһаа (хүдэлхэгүй зөөриин сэн тодорхойло, зүбөөр налог татахын тула), юридическэ (эрхэ мэдэл дансалхын тула), газар ашаглалгын мэдээсэлэй талаар хангалгын, газар эсхэмжэлгын албан захиргаанай хүтэлбэриин, оршон тойронхи байгаали хамгаалгын талаар гэхэдэ болоно.

Газарай реформын ябаса харахада, Байгал шадарай нотагуудта газар эсхэмжэлгын гэнэн мэргэжэлтэй хүнүүдые бэлдэхэ үгэхэ шухала хэрэгтэй болоод байна. Мүнөө республикада газар эсхэмжэлэгшэ дээдэ һургуулиа мэрэгжэлтэд дуталдана, мүнөө тэрэ ажалда хүдэлжэ байгаа хүнүүдэй 43 процентһи лэ мэргэжэлэй үндэһэтэ гэхээр, гол түлэб тухай дунда һургуулиа байһа. Газар эсхэмжэлгын һалбарига дээдэ мэргэжэл абаха гээшэ газарай харилсаанууды гуримшуулаха хабаатай эмхи зургаанууды, предпрятинууды ажалсадай ба эрдэм ухаанай талаар хангалгада шухала үүргэтэй байха.

Газар эсхэмжэлгын мэргэжэлтэдые бэлдэлгын зэргэ хэмжээн газарай асуудалнууды зүбөөр шийдхэлгэдэ тодорхой нүлөө үзүүлдэг болоо.

Энэ ажалда газарай нөөсөнүүдые бүридхүүлэн хүтэлхэ, газар эзэлэлгэ, мэдэл гуримшуулан амыарлаха, газарай налогһоо, арендын түлбэриһөө ба газарай частогүүдые хэрэглэхэ элдэб хэлсэнүүдһээ абтанһан мүнэн зөөриие суглуулан гаргашалха гэхэ мэтэ шухала асуудалнууд гарадаг. Манай Байгал шадарай нотагуудта газарай баялыгы ашаглалга ба хамгаалгын, газарай эдэ ба ашаглагшадай харюусалгын асуудал онсо хурсаар табигдаха зэргэтэй. Правительствын тогтоолоор гансал гүрэнэй газарай кадастр эрхилэн ябуула автоматизированнэ гурим нэбтэрүүлгын тула дээдэ тухай һургуулиа 135 газар эсхэмжэлэгшэды бэлдэхэ ёһотой болоно. Иймэ байдал хүршэ областы, республикануудта мүн лэ тогтоонхой.

Байгал шадарай нотаг можонуудта дээдэ һургуулиа газар эсхэмжэлэгшэдэй үсөөн, тиймэ мэргэжэл үгдэг дээдэ һургуулинуудай холо, мүн Байгал нуурай уһаа суглуудга газарта байгаали ашаглалгын онсо гуримтай байһы хараада абан, Буряада гүрэнэй хүдөө ажахын академидэ агрономин факультетэй үндэһэн дээрэ 1997-1998 һуралсадай жэлһээ газар эсхэмжэлэгшэды һургаха шийдхэбэри абтаа. Энэ шийдхэбэри "Газар эсхэмжэлгэ ба газарай кадастр эрхилэлгэ" гэнэн 310900-дэхи мэргэжэлээр Буряада гүрэнэй хүдөө ажахын академидэ лицензи үгэхэ тухай Россин Нийтын ба мэргэжэлэй эрдэм һуралсадай министрствын 1997 оной мартын захиралтын үндэһэн дээрэ абтаа. Тийгэжэ газарай нөөсөнүүдые эрхилэн хүтэлхэ талаар мэргэжэлтэдые бэлдэхэ шэглэлтэй газар эсхэмжэлгын ба газарай кадастрай кафедре байгуулагдана.

Газар эсхэмжэлэгшэ мэргэжэлтэдые бэлдэхэ хадаа дунда эрдэм һургуулин үндэһэн дээрэ табан жэл соо бэелүүлэгдэхэ байна. һуралсадай түгэсхэлдэ гүрэнэй шалгалтада орохо зүйлүүдэй тоодо геодези, газар эсхэмжэлгын проект зохёолого, газарай кадастр, газарай эрхэ хуули, һалбарин экономика ороно. Хоёрдохи курсын һүүлээр болохо геодезин туршалга дадалга (практика) дээрэ оюутад топограф-геодезическэ хүдэмэриинүүдтэ хабаадажа шадаха хэмжэгшэдэй ажалы мэргэжэл абаха юм. һургуули дүүргэһэн хойноо тэдэ Байгал шадарай нотаг можонуудта, нэн түрүүн Буряадта, газарай нөөсөнүүдэй ба эсхэмжэлгын талаар комитетүүдэй эмхи бүридэлдэ, тус зонин институтууд ба газар эсхэмжэлгын предпрятинуудта хүдэлхэ юм.

В.БАЖЕНОВ,

БСХА-гай Газар эсхэмжэлгын ба газарай кадастрын кафедрэ даагшын уялга дүүргэгшэ, доцент, биологын эрдэмэй кандидат.

Манай ороной хүзэгтэй, хүзэгшыегүй буряад зоний, мүн бэшэшые зоний сэдхэлдэ хэзээдэ мартагдахагүйгөөр хадуудгаһан бандида хамбалама Жамбалдоржи Гомбоев тухай (һүүлэй үедэ яһала бэшэгдэһэншые хаань) хэдэн үгэ хэлэхэ хүсэлэн байна. Үндэр дээдэ санаарта энэ ламын түрэхөөр 100 жэлые хаа ханагүй үргэнөөр тэмдэглэгэн болоо. Ази түбиһөө дээдэ зэргын ламанар санаартанай энэ дэмбэрэлтэ хэрэгтэ зорюута морилһониин буддын шажантанай дэлхэйдэ бандида хамба-ламын али тухай ехэ һуури эзэлдэг байһыень, бэелүүлхэн ажал ябуулгыень үндэрөөр сэгнэһэн ябадал мүн гэжэ нотагайхидын баяртайгаар тэмдэглэнбди. Бандида хамба-лама Жамбалдоржи Гомбоевой байгуулалсаһан Ази дэлхэйдэхи эб найрамдалай ассоциациин АБКМ-эй хуралдаан 100 жэлэйн ойтой дайралдаһаниин тушаан болоһон хэрэг бэшэ байгаа.

Ямар юумэ хэһэнэйнь, ямар тусгаар аша габыятай байһанайнь түлөө Россин ЦДУБ-ай түрүүлгшын түрэхэн үдэрые нимэ үргэнөөр тэмдэглээб гэхэдэ, тэрэ хатуу сагта хоёр ондоо дэлхэйн хоорондо эб найрамдалай зүргэ нээгэдэ, хожомоо тэрэнээ үргэн үүргэ табига шадаһан, уласхоорондын ехэ ажал ябуулагша ябаһан гэжэ Жамбалдоржи Гомбоевые ойлгодогби.

Дасануудай һөөргөө һаял бодхоогдожо эхилхэдэнь, 1950 ондо Агын дасанай шэрээтэ болгоходонь, "улаан армин офицер фронтдо ябаһан,

ордентой, коммунист хүниие лама болгобо" гэхэ мэтын энеэдэн хошон үгэ гарадаг һэн. Жамбалдоржи Гомбоев манай Табтаанай нотагта түрэхэн, долоо наһатайһаань гэртэхидын Агын дасанда хубараг болгожо оруулан юм. Зүүн зүгэй эрдэм шудалхадаа,

ЗОНОЙ СЭДЬХЭЛДЭ МҮНХЭРЭН МҮНХЭРӨВ

[шажанай, нийтын элитэ ажал ябуулагшын дурасхаалда]

философин-шойрын һалбари баримталһан байдаг, ингэжэ 20 жэлдэ һуража, буддын шажанай эрдэмэй зэргэдэ-түрүүн гэгбшэ, удаань габжа-лама, энэнь мүнөөнэйхээр һаа, эрдэмэй докторттой адли юм хаш, эрдэмэйнь зам нимэ.

1937 оной нийтэ хамалганай үедэ, энэ аюуллаа хэзээшые зайсагдахагүй гэжэ мэдэхэдэ, өөрөө сүлэлгын газар - Красноярска хизаар худар ошожо, шэлэй заводто юрын хүдэмэрилэгшээр ажаллаһан байдаг. Иигэһээр ябатырын дэбисхэр эхилээ. 1941 оной август парада армида абтаба. Баруун фронтын нэгэ участогта дайлагдажа ябатараа шархатаба, аргалуулаа, дахин буудалдаанда оробо. Украинада Ворошиловоград шадархи тулалдаанда ехээр шархатажа, 1943 ондо армиһаа табигдаһан бэлэй.

Красноярскһаа нотагаа бусаад, арба гаран жэлдэ Агын дасанда шэрээтэ байха үедөө хэмгүй ехэ юумэ бүтээгэ һэн. Буряад ороной дасанууд соо университетэй хэмжээнэй Агын дасанай уран һайханайнгаа талаар үзэхэлэнтэ сүмэ, дутангууд гушаад онуудта гам

хайрагүйгөөр үгы хэгдэ һааб даа. Зүүн зүгэй эдэ гайхамшагта барилгые дахин бодхоонхын аргагүй юм аабза. Тийгээдые хадаа тэрэ сагайнгаа арга боломжоор габжа-лама шэрээтэ энэ дасание шэнээр бодхоогоо, барилга үргэнөөр эрхилүүлээ һэн. Юрэдөөл арбаад жэлэй т у р ш а д а

Жамбалдоржи Гомбоев ехэ юумэ хээ һэн. Т и г э һ э р Ивалгын дасанда бандида ламба-лама болгодоо һааб даа. СССР гүрэнэй буддын шажанай з у р г а а н а й түрүүлэгшэ Жамбалдоржи Гомбоев совет гүрэнэй түлөөлэлгэ бэелүүлжэ, эб найрамдалай уласхоорондын хуралдаануудта хабаададаг байһан. Иигэжэ буддын шажантанай ороноуудаар-Монгол, Энэдхэг, Непал, Комбоджа, Бирма, Цейлон болон бусад ороноуудаар коммунист бэшэ юм аа гү? гэжэ һэжэгтэ орон барин, совет делегацие толгойло ябаһан намтартай байха. Тийгээ зуураа эсэгэ оронойнгоо туг дээрэ үргэжэ, улас түрын хүндэ хайрыень улам арьбадхажа алба хэһээрээ габжа-лама Жамбалдоржи Гомбоевой аша габыа ехэл байха даа.

Бандида хамба-ламын гэрэлтэ дурасхаалы дэлхэйн Буддын шажантанай һайн дурасхажа, зальбаржа байһыень 100 жэлэйн ойдо хабаатай хурал мүргэлэй хуралдаан-суглаануудай үргэнөөр үнгэргэгдэһэн ушар элитээр гэршээжэ байна.

Жигжитжаб ДОРЖИЕВ, Г.Цыбиковэй нэрэмжэтэ түүхын-хизаар ороноо шэнжэлгын музейн директор, түүхын эрдэмэй кандидат.

Гал түймэрһөө һэргылэе

Яруунын аймагай Тужын дунда һургуули бусад һургуулинуудһаа илгаатай байдаг. Эндэ "Хүн ба байгаали" гэнэн асуудалда онсо анхарал хандуулдаг байна. Бага классуудай һурагшад номууд, элдэб зурагууд болон багшанарай хөөрөөнүүдһээ байгаали тухай эрдэм мэдэсээ дээшэлүүлдэг, удаань ой тайга соогуур ябажа, ургамалнуудтай, ойн элдэб түхэлэй мододтой өөһэдөө танилсадаг юм.

Тус һургуулин дэргэдэ өөрын огород, ойн модоной питомник байгуулагданхай. Тэндэ һарһад ба хушануудай һөөгүүдые ургуулдаг, удаань тэдэнээ ой соо абаашажа һуулгадаг байна. Ахалагша классуудай һурагшад оршон тойронхи байгаалиа яажа хамгаалха тухай асуудал "Эдир эколог", "Эдир биолог", "Эдир натуралист" гэнэн кружогуудта зүбшэн хэлсэдэг, саашадаа энэ талаар хэзэ хүдэмэриингөө түсбүүдые хараалдаг. Эдир ойн харуулашад ой тайгага гал түймэрһөө хамгаалха талаар Яруунын лесхоздо саг үргэлжэ туһална.

Ахалагша классай һурагшад ямар нэгэ ойн участок даажа абаад, тэндэ модо һуулгадаг, харууһалдаг, үмхиржэ байһан мододые отолдог, гал түймэрһөө хамгаалдаг. Тийхэдэ Буряадай лесотехническэ колледжын багшанар тус һургуулида ержэ, ой тайгага хамгаалха асуудалар хүшээлнүүдые үнгэргэдэг заншалтай болоһоор үнинэй. һургуулиа дүүргэгшэд тэрэ колледжын зүгһөө "ойн харуулашан" гэнэн үнэмшэлэгнүүдые абадаг. Мүнөө дээрэ тиймэ 10 һурагшад тоолодоно. Тэдэнэр ой соохи гал түмэр болохо бог шорой хаяха, дура зоргоороо модо отолхо ябадалтай шанга тэмсэл ябуулдаг байна. Тужын

дунда һургуулин эдир ойн харуулашад 80 гектар газарта модо һуулганхай, тийхэдэ 100 гаран гектарай ойн модые аршалан хамгаалха уялга абанхай юм.

Буряадай лесотехническэ колледжын зүбшөөлөөр эдир ойн харуулашад тэндэ һурахаа ошодог байна. Мүнөө дээрэ Тужын дунда һургуули дүүргэһэн 4 хүбүүд колледжэдэ һурана.

Тус дунда һургуулин биологууд республиканска олимпиадада оло дахин илажа гараһан, ой тайга тухай сочинени бэшэхэдэ, табдахи классай һурагша Владик Бессонов республиканска конкурсно түрүү һуури эзэлһэн түүхэтэй.

Тужын дунда һургуулин һуралсадай таһагые даагша Евгения Дашидоржиевна Самбялова ойн модоной ажахын хүдэмэрилэгшэдэй Нарһатада боложо үнгэрһэн зүблөөн дээрэ эдэ баримтануудые дурдаа һэн.

Һургуулида, тэрэ тоодо эдир ойн харуулашад трактор хэрэгтэй, моридшы хэрэгтэй байгаа гээд тэрэ хэлээ һэн.

Республикын ой модоной министрэй орлогшо С.Ф.Ткачэв үгэ хэлэхэдэ, Тужын һургуулида туһалхабди гэжэ найдуулаад, Хягтын аймагай һургуули бүридэ эдир ойн харуулашад ажаллана, тэдэндэ ойн харуулашад үмдэдэг хубсаһа оложо үгөө, заримшуудань багахан салин хүлһэ үгэдэг юм гэжэ хөөрөбэ.

Хүн бүхэнэй бага наһанһаа хойшо байгаалиа хамгаалжа һураа һаань, бүхы дэлхэй дээрэ үдхэн ой модод шэнхинэжэ, оршон тойронхи байгаалимнай гоё һайхан зандаа үлэхэ болоно бшуу.

В.НАСНИКОВ, манай штатнабэшэ корр.

